

קניין תורה

יו"ל ע"י ועד מפעל התורה "תורתך שעשועי" דק"ק תולדות אהרן
בנשיאות כ"ק מו"ר אדמו"ר שליט"א

עיונים והארות בסדר לימוד ושינון 'עמוד היום' • עמוד הש"ס: מס' קידושין לד. - לו. • פרשת מקץ תשפ"ד

הדו"ת דאורייתא

נערך ע"י הרה"ג ר' נתן גוטליב מו"צ בהערה החרדית ומרבני קהילתנו הק

100 ימים לחגיגת סיום חצי ש"ס

ברכה על 'עישון סיגריות' ומה הדין ב'סגריה אלקטרונית'?

מצינו דיון בדברי האחרונים האם צריך לברך על העישון, ונציע בקצרה השיטות. חובב עלי להבהיר שכהיום שנודע גודל הסכנה שיש בעישון שנכון למנוע מלעשן כלל, וכתבנו דברינו לאלו שעדיין לא נגמלו מלעשן.

ספיקת המגן אברהם לענין העישון:

המגן אברהם סי' ר"י (ט"ק) כתב שיש להסתפק האם המעשן חייב לברך על העישון. וז"ל: אותן שנותנין עשב שקורין טוב"ק [טאבאק] לתוך השפופרת, ומדליקין אותו ושואבין העשן לתוך פיהם, וחוזרין ופולטין אותו, צריך עיון אי דמי לטועם ופולט שאין צריך ברכה. או דלמא דומה לריח שצריך לברך, קל וחומר כאן שגם הגוף נהנה ממנו, שהרבה שבעים ממנו כמו שאכל ושתה, וצריך עיון, עכ"ל, והעתיק דבריו האליה רבה (א"ק) ⁶.

הנאת הגוף שנכנס לתוך הגוף:

ויש לבאר כוונת ספיקו של המגן אברהם על פי מה שכתב בסי' רטז (א"ק) שיש חיוב לברך להקב"ה על כל הנאות שהגוף נהנה ממנו. והוסיף שם וז"ל: הא דאין מברכין על רחיצה וסיכה, צריך לומר כיון דאין נכנסין לגוף, עכ"ל. ולכן הסתפק המגן אברהם לענין העישון כיון שהעשן נכנס לתוך גוף אף שאח"כ נפלט אפשר שצריך לברך עליו ⁷.

כלום יש הנאה לחיך או למעים מתמרות עשן:

והנה היעב"ץ במור וקציעה שם תמה מאוד על המגן אברהם, וכתב שאין שום סברא לברך על העישון. וז"ל: ותמינה דמדמי שאיפת טובאק לאכילה, ופשיטא שאין כאן לא טעם ולא ריח, כלום יש הנאה לחיך או למעים מתמרות עשן. ואף אם תמצוי לומר דשאני טובק שבני אדם נהנין ממנו הרבה, זה אינו כלום שהרי תחלתו וסופו מר. ועוד הרי לא על כל ההנאות אדם מברך, והא למה זה דומה לרחיצה וסיכה ואעפ"כ לא תקנו להן ברכה. אבל היאך יעלה על הדעת לברך על שאיפת עשן, ואפילו יבלעהו ויכניסהו למעיו, מה מקום לברך על זה, עכ"ל. והיינו שתמה שלא גרע מרחיצה וסיכה שאין מברכין עליו.

והרי כשאדם רוחץ ואעפ"י שנהנה הרבה לא תקנו לו ברכה:

וכעין זה תמה עליו המאמר מרדכי (א"ק) וז"ל: אי משום שהגוף נהנה והרבה שבעין ממנו, מה איכפת לן בהכי הרי לא מצינו לחז"ל שתקנו ברכה בכיוצא בזה, והרי כשאדם רוחץ ואעפ"י שנהנה הרבה לא תקנו לו ברכה, ואפילו סיכה דהויא כשתיה אינו מברך בשביל הסיכה דוק ותשכח, עכ"ל.

בני אדם נהנים ושבעים בו ונכנס לתוך גופו, ולא דמי לרחיצה:

אבל באמת כבר נתבאר שיש ליישב דעת המגן אברהם, שאין דומה לרחיצה וסיכה שאין נכנס לגוף אבל העשן נכנס לתוך הגוף ⁸. וכבר הרגיש בזה החיד"א במחזיק ברכה (שם סק"ד)

א. והפמ"ג כתב שם וז"ל: ואינו יודע, דוודאי לאו הנאה הוא, רק רפואה קצת ומר הוא, ולא צריך ברכה, עכ"ל. ופשוט שלא שייך זה כהיום שנהנין ממנו.
ב. והמאמר מרדכי (שם סק"ב) תמה מאוד על המגן אברהם שהרי אף לענין אכילה אין מברכין כשטועם ופולט ואיך יעלה על הדעת לחייב ברכה על העישון כיון שטועם ופולט.
אבל באמת יש לחלק שלענין אכילה לא אמרו לברך כשטועם ופולט כיון שאינו מברך בדרך הנאות לבלוע ולפלוט יש צד לומר שצריך לברך עליו.
ג. והמג"א סי' ר"י כתב שיש לעיין מה שכתב בסי' רטז, וגם שם בסי' רט"ז כתב שיש לעיין מה שכתב בסי' ר"י ע"ש, וראין מפורש שיש להם קשר.

לשלחן השבת

הסוחר שנהפך לסוחר

בעיירה קרעסטיר - אונגארן, סמוך ונראה למחוז הכרמים 'טוקאיי', שכן כבוד הצדיק המפורסם רבי ישעיה'לה (שטיינער) מקרעסטיר זיע"א, הנודע בכל העולם היהודי בשמו הטוב כאחד מגדולי הצדיקים בדור העבר.

רבי ישעיה'לה מקרעסטיר היה תלמידו המובהק של הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא, בעמח"ס "אך פרי תבואה", ואחר הסתלקות רבו נתמנה לאדמו"ר ונסמך על ידי הרה"ק רבי חיים מצאנז זיע"א.

עד מהרה נודע בכל רחבי המחוז כצדיק נשגב שעיקר עיסוקו הוא בגמילות חסדים, למרות שרב היה כוחו בתורה ועבודת ה' בדרגות נפלאות - הצניע כל ימיו את תורתו ועבודתו, אבל את כוחו הגדול בחסד לא הטמין אלא הוסיף והתגבר במידה נפלאה זו, כל רצונו היה שיהודים שמודמנים בביתו בפרט או לעיירה קרעסטיר בכלל - לעולם לא יישארו רעבים, ולכן היה ביתו ערוך ומוכן תמיד לאורחים רבים.

ויהי היום, והצדיק רבי ישעיה'לה יושב במסילת הברזל (רכבת) הנוסעת מטוקאיי לעיר "נירדיהאוו" ביחד עם עוד כמה יהודים מאנשי שלומו, אחד מהם היה הנגיד רבי ישראל דוד כ"ץ (והוא מספר הסיפור) ומשנהו הנגיד ר' שלמה ענגיל.

הנוסעים עלו על הרכבת ותפסו את מקומם והרכבת יצאה לדרכה, כאשר הגלגלים מתגלגלים על המסילות ועושים רעש. כמה מהנוסעים החלו מטיילים מקרון לקרון, אחד מהם, לבוש בבגדים קצרים כ"דייטש" (מה שנקרא בלשון אותם ימים "בגדי אשכנזים", יען כי הלבוש הקצר החלה מגרמניה-אשכנז הלא היא 'דייטשלאנד', בעוד רוב רובו של הציבור החרדי באותם ימים היה לבוש בבגדים ארוכים

מאד), הוא ניגש אל הרבי והושיט ידו לשלום ופניו שופעות שמחה: "שלום עליכם, רבי".

"שלום עליכם, אריה" - ברכו הרבי, ולחץ את ידו בחמימות, דיבר אתו קצרות ושאלו, "נו, איך הולך המסחר?".

הסוחר מגודל השיער, שנראה יותר כגוי, ענה בסיפוק, "טוב מאד, רבי".

הרבי ביקש לדבר אתו עוד, אבל הסוחר הראה סימנים של קוצר רוח, "אני מתכוון לרדת בתחנה הבאה בעיירה "רוקומאו", ולכן לא אוכל להאריך בשיחה, אבל הייתי מבקש לתת לרבי כסף במומון".

עודו מדבר - פתח את צרורו כספו שהיה מלא בשטרות בערך כספי של מיליונים, (היו אלו הימים שנקראו בשם 'אינפלציה' הגדולה באירופה, והממשלות הדפיסו שטרות שהסכום הנקוב עליהם היה מאה אלף ואפילו חמש מאות אלף, חצי מיליון! אך בכסף הזה לא יכלו לקנות הרבה...).

"שהרבי ייקח כמה שהוא רוצה" - אמר ברוחב לב, "אגמם האינפלציה משתוללת, אבל אם הרבי ייקר הרבה שטרות, יהיה לו לכלכלת ביתו בעין יפה".

הצדיק רבי ישעיה'לה לא הושיט את ידו כלל לעבר הצרורות הנפוחות ואמר בצניעות, "רק לפני זמן קצר היית אצלי ותרמת לי הון רב לצדקה, ומה זה שאתה מנדב שוב בפזרון בלי גבול, שמור את הכסף לך ולכל צרכיך".

אבל ה"דייטש" התחנן לפני הרבי, "הייליגער רבי, נעמט ווי פיהל איהר ברויכט" ("רבי הקדוש, קחו כמה שאתם צריכים"), בראותו כי הרבי הוא מהצנועים המושכים את ידיהם ואינו לוקח מאומה, הוסיף להפציר ואמר, "הרי הרבי יודע כי כל הונו ורכושו שייך לרבי, ומדוע לא ייקח משלנו?".

לאחר הפצרות ותחנונים שהרבי לא יכול היה לעמוד בפניהם, ולקח ממנו השטרות לשמחתו וצהלתו של האיש לבוש הקצרים, הלה נפרד מהרבי בהושטת יד וירד מהרכבת שכבר הגיעה למחוז הפצו, היא העיירה רוקומאו.

כשירד מהקרן הבחין הרבי באותות פליאה על פניהם של ר' ישראל דוד כ"ץ ור' שלמה ענגיל ושאר חסידיו, ומיד פנה להם במאור פנים: "אתם רוצים להבין מה פשר הדבר, ומדוע אמר האשכנזי כי כל כספו ורכושו שייכים לי?! ובכן, אספר לכם".

כמה שנים קודם לכן, הגיע מיודענו האיש הזה לחצר הקודש קרעסטרי, עיניו היו אדומות כאילו בכה זמן ממושך וסימני יאוש מלאו את פניו, סביביו היה הכל כרגיל בחצר הקודש כבכל יום, אורחים מכל עבר ישבו וסעדו את לבם לשובע, כאשר האוכל הוכן בשפע רב ואיש אינו מבקש מהסועדים תמורתם אפילו פרוטה אחת, כי כן ביתו של הרבי הקדוש היה בית 'הכנסת-אורחים' במחזה שאונגאן לא הכירה כדוגמתם, תמיד היו שם ככרות לחם לרוב, ותבשיל חם בקדירות גדולות, ואיש לא יצא משם רעב, גם אם הגיע לאחר שלושה ימי צום רצופים.

אך האורח שהיה לבוש בבגדים מהודרים, סירב לכל אלו שהציעו לו ליטול ידים ולהצטרף לסעודה חמה, ואמר לכולם "ישר כח, אינני רעב". רק שתי כוס טע"ה (תה) חם וכך ישב שקוע בהרהורים, ניכר עליו כי כאב גדול בלבו, ואננם התאוה לאכילה ניטל ממנו מרוב צרותיו.

הגבאים שראו במצוקתו, דאגו שלא יצטרך להתמתן הרבה והכניסוהו בוריות לקודש פנימה. כשישב נוכח פני הרבי, הסתכל עליו רבי ישעיה'לה בהרגשה מלאה של רחמנות ואהבת ישראל, נמס כדונג לבו של האיש והוא פרץ בבכי מר, "אוי רבי! בכה בקול חנוק, טוב מותי מחיי".

"אל תדבר כך?" - נוף בו הרבי קלות, "יהודי לעולם אינו מדבר כך, מה קרה לך?".

במקום לענות פרץ האיש בבכי גדול, ושעה ארוכה לא הצליח לומר דבר ברור, שברי מילים מרוסקות חסרות פשר יצאו מפיו, אבל להרבי היתה סבלנות רבה והוא המתין שעה ארוכה.

כשרגע האיש מבכיו הממושך ניכר היה שהוקל לו במעט, והוא החל לגולל בפני הרבי את צרתו המעיקה על לבו.

מאחורי מלבושיו העשירות של האיש, הסתתר בעל-חוב ענק, סוחר שהסתבך בכמה עסקי מסחר לא מסודרים,

וז'ל: והרב מור וקציעה תמה מאד על דבריו, שאין מקום להסתפק בזה, וכאשר יתבונן האדם בדבריו ישכיל דיש מקום להסתפק קצת, מאחר שכבני אדם נהנים ושבעים בו ונכנס לתוך גופו, ולא דמי לרחיצה וכיוצא בהויין מלבר [אין נכנס לתוך הגוף].

ומי יודע אם נתחדש ענין זה בימי רז"ל בעלי התלמוד, אם היו קובעים עליו ברכה, ומה גם כהיום הזה שנתפשט ברוב העולם מאד.

האמנם האמת הוא דכיון שהוא ענין מחדש ואין לו דמיון במה שתקנו רז"ל לברך, ודאי דליכא ספיקא שאין לברך, ולית דחש לספיקו של הרב מג"א, עכ"ל.

והיינו אף שכתב להמליץ על דברי המ"א, סיים שלמעשה אין יכולין לחדש ברכות שלא קבעו חז"ל: ואין לברך.

מנהגו של מהר"ם בנעט ומהר"ם אש שהיו חוששין לספיקת המג"א:

בספר זכרון יהודה (דבר יום ביומו את א) הביא מנהגו של מהר"ם א"ש מגדולי תלמידי הח"ס, שהיה נוהג לברך על מעט צוקער קודם שהעלה עשן.

וכ"כ בתשובת כתב סופר (א"ח סי' כ) וז"ל: כד הוינא טליא שמעתי הוראת מרדכי גדול ליהודים, הרב הגאון מאורן של ישראל מאור הגולה מוהר"מ בנעט זצ"ל, כדי להוציא נפשו מן הספק שיהיה תחלה מים, ובירך על המים, והתכוין על שתיית הטוטון [העישון]. וחזי מה עמא דבר, שאין חושש לספיקת המג"א, ואין פוצה פה ודובר דבר, עכ"ל.¹

הבעש"ט היה נוהג לברך:

ודבר נפלא כתב הגה"ק מקאמרנא בשלחן הטהור (סי' ר"ז זר וזהב סק"ב) וז"ל: עישון לא נהגו לברך כיון דענין זה לא היה בימי הגמרא, אין אנחנו יודעין לתקן אופן נוסח הברכה.

ומן הקדוש איש אלוקים הרב ישראל בעל שם טוב היה מברך כפי שקיבל מאליהו, ומרבו אחיה השילוני, ונעלם מאתנו הנוסח ואין מברכין, עכ"ל.

סגריה אלקטרונית:

יש שכתבו שאף שכפי המבואר רוב אחרונים הסכימו שאין חיוב לברך על העישון, ולא חששו כלל על ספיקת מגן אברהם.

מכל מקום מה שנתחדש בשנים אחרונות "סגריה אלקטרונית" יש עליו חשש חיוב ברכה, שהנה דרך השימוש בו, מכניסים בתוכו משקה נוזל, והנוזל מתחמם ויוצא ממנו זיעה, והמעשן שואף לתוך פיו, וכיון שזיעת המשקין דינו כמשקין לענין איסור והיתר, נמצא שחשיב כאילו שותה משקין וצריך לברך.² אך יש דוחין שאין זיעת המשקין חשיב כמשקין רק לענין איסור והיתר, ולא לענין ברכה, שלא שמענו מעולם שאם אחד יעמוד ליד תבשיל רותח שעולה זיעה ממנו ושואב הזיעה לתוך פיו שיצטרך לברך.

ברכה על דבר המזיק לבריאות הגוף:

יש גם לציין שיש שכתבו שלא שייך כלל כהיום חיוב ברכה על העישון כיון שנתגלה על ידי חכמי הרפואה שהעישון מזיק לבריאות מה שלא היה ידוע בזמננו לא שייך לברך על דבר המזיק לבריאות הגוף.³

אבל עדיין יש לפקפק קצת על טענה זו, שהרי גם כשיאכל האדם דבר שאין בריא לגופו, אבל נהנה ממנו מברך כיון שאינו מזיק בשעת מעשה.⁴

ד. כתב שם לחדש שאם חוששין לדעת המג"א יש לחוש גם שיש חיוב לברך ברכה אחרונה, ונמצא שצריך לשתות שיעור רביעי מים כדי לברך גם בורא נפשות ע"ש.

ה. הרא"ש בתשובה (כלל ב' דין כו) נשאל לענין זיעה שעולה מתוך קדירה של חלב ונבלע בבשר האם יש בו חשש, והשיב שזיעת החלב דינו כחלב ממש, והוכיח הדבר ממשנה מס' במשכין (פ"ב מ"ב) שזיעת המשקין דינו כמשקין לענין טומאה ע"ש, ונפסק להלכה ביו"ד סי' צב (סעיף ה).

ו. בספר אמונת איתן שנתחבר על ידי הגה"צ ר' אברהם פולאק זצ"ל בנו של הגה"ק ר' יוסף מאיר פולאק זצ"ל (עמ' נד) כתב טענה זו, והוכיח דבר זה ממה שנתבאר בסי' רב (סעיף ד) שאין מברכין על שמן זית כיון שמוזק לגוף.

ז. וכ"כ בשו"ת מהר"ם שיק (ר"ט), וגם אפשר שסגריה אחת אינו מוזק, והעיקר מה שמוזק הוא כשמוזק לעשן הרבה.

ועד מפעל התורה
תורתך שעשועי

ועד מפעל התורה "תורתך שעשועי" (ני"י) 880588888 ש"ח יז' ויז' חוב"א

מערלת סדר למשנה
המשנה עולם הבא מסכתא

ושננתם: ושילשתם
מתוך 'עמוד היום' השבוע (קודשין ל"א)

ושננתם לבניך: אל תקרי
ושננתם, אלא ושילשתם.
לעולם ישלש אדם
שנותיו: שליש במקרא,
שליש במשנה,
שליש בתלמוד.

מסכת קידושין, ל"א

א הערליכע רחובת דיגע
באקועמע דירה צו פארקויפן.
געבויט מיט די ענעסטע
אפגריידיס, בעסטע געגענט.
נ.ב. גישטא דארט קיין היינצונג

א דירה אן הייצונג?
מ'קען דארט נישט וואוינען
א טאג אן תורה?
מ'קען דאך פארפרויען ווערן!

בלילי טבת הארוכים
אין די לאנגע ווינטערדיגע ענעט - קומט
לערנען באנאכט צוזאמען אין בית
מדרש ביי די קביעות עתים רבים!
און זיך וואוינען מיטן אויר תורה ודעים!!

הלכות פסוקות לשלח השבת

נערך ע"י הר"ג ר' נתן גוטליב מרי"צ בהעדה החרדית ומרבני קהילתנו הק'

דיני ברכת הנהנין / א

רשימת מיני מאכלים לפי סדר האותיות, [לתועלת ללימוד לב"ב בשולחן השבת]

אבוקדו:

- א. אבוקדו ברכה ראשונה בורא פרי העץ, וברכה אחרונה בורא נפשות.
- ב. כשממרח אותו על לחם או על קרקר וכו' אין מברכין עליו כדין טפל.
- ג. האוכל אבוקדו כשעדיין קשה ונאכל על ידי הדחק, ורוב אנשים אין אוכלין אותו עד שיתרכך קצת, יש לחוש שברכתו שהכל^א.
- ד. אבוקדו ממועך על ידי כף ומזלג כיון שבדרך כלל נשאר חתיכות קטנות מברכין עליו בפה"ע, אבל כשנתמעך היטב על ידי בלנדר יש לחוש שברכתו שהכל, ולכן נכון להשאיר חתיכה אחת קטנה כדי לברך עליו בפה"ע.
- ה. אם עירבו באבוקדו ביצים מבושלות כיון שהעיקר הוא אבוקדו, לא נשתנה ברכתו על ידי תערובות הביצים.
- ו. לענין ברכת שהחינו יש אומרים שכיון שעיקר אכילת הפרי כטפל לדברים אחרים ובדרך כלל אין אוכלין זאת בפני עצמו, אין לו חשיבות לברך עליו שהחינו^ב.

אבטיח:

- ו. אבטיח ברכה ראשונה בורא פרי האדמה, וברכה אחרונה בורא נפשות.
- ז. במקומות שאין מצוי כל השנה מברכים עליהם בעונתן ברכת שהחינו.
- ח. גרעיני אבטיח הנאכל על ידי קלייה מברך עליהם שהכל^ב.
- אבל הגרעינים הנמכר בחנות ברכתו בורא פרי האדמה שהן זן מיוחד של אבטיח שנורע רק לצורך אכילת הגרעינים.

אגוזים:

- ט. אגוזים בין כשהן חייני ובין כשהן קלויים וכן מצופה בצוקער ברכה ראשונה בורא פרי העץ, וברכה אחרונה בורא נפשות^ג.
- י. אגוז המצופה שוקלד שכבה עבה, ודעתו בעיקר על השוקלד, ואוכל האגוז רק מפני בעל תשחית אין חשיב כטפל ומברך עליו שהכל.
- ואם דעתו גם על האגוז אוכל קודם הציפוי, ואח"כ אוכל האגוז ומברך עליו בורא פרי העץ.

א. כן משמע בסי' רב (סעיף יב) לענין פירות שדרך לאכלן מבושלים שאם אכלו חייני מברך שהכל, כיון שאין רגילות לאכול כשהוא חי, ואם כן הוא הדין בזה.
ב. כ"ב בקצת השלחן (סי' סג סק"א).
ג. כמבואר בסי' רב (סעיף ג) בדין שקדים המרים שמתקן על ידי האור, והוא הדין בזה.
ד. שהדרך לאכלן בין חייני ובין קלויים.

וכתוצאה מכך שקע בים של חובות, להרבי נתברר כי אפילו השרוכים במנעליו אינם שלו.

"גם אם אחיה שנות מתושלח ואעבוד מזריחת החמה עד שקיעתה בעבודת פרך, לא אצליח לפרוע את כל חובותי המסתכמים בהון עצום", בכה האיש בבכי קורע לבבות, "אני מיואש לגמרי, בני משפחתי אינם יודעים כלל על המצב אליו הגעתי, ואני מתבייש להביט בפניהם של אשתי וילדיי, כאשר יגלו כי מתחת לדמותו של אביהם העשיר המופלג, מסתתרת אביון מרוד, שצריך לחזור על הפתחים כאחד הקבצנים".

"אינני מסוגל לחיות חיי צער ובושת פנים של עניים, לאחר שכל ימי התרגלתי לחיי עשירות מופלגת, טוב מותי מחיי, וכבר אני מתכוונן לשים קץ לחיי".

הצדיק שם ידו על פיו כאומר 'אל תחטא במוצא שפתך', אבל האיש כבר בא לכאן בהחלטה גמורה... והוא רק בא ליטול נעצה מהרבי איך עדיף לו למות, בגדר "ברור לו מיתה יפה"...

"מה אומר הרבי?" התייעץ כאילו הוא שואל אודות ג' סוגי סחורה שמציעים לו לקנות, "האם אקח חבל ואתלה את עצמי, או שמא אקפוץ לנהר ואטבע, או אולי מוטב לירות בעצמי ברובה המצוי ברשותי".

כאן ירד הרבי לעומק דעתו של האיש שדעתו כבר נשתבשה עליו מרוב צער, ובמקום לגעור בו ולשלחו מן החדר בצעקות, החל מנתח אותו את המצב בקור רוח.

"ובכן הבה ונשקול זאת ביחד" אמר הרבי בקול מרגיע, "הבה נניח שתתלה את עצמך בתוך ביתך, אתה יודע איוו בושה תהיה זאת לכל בני משפחתך כאשר הדבר יתגלה? בניך יישארו בלי נישואין לכל ימי חייהם ולא יוכלו להקים משפחה לעולם ועד, תמיד יזכרו להם כי הם בניו של ...

"אוי, הרבי צודק", פלט העשיר לשעבר בקול שבור, "אז אקפוץ לנהר ואטבע".

"מה אתה מדבר", נוף בו הרבי, "אתה יודע כמה המים קרים? לא תוכל לשאת ביסורים, המים קפואים למאד, תוכל למות מקור...?"

"אז אתקע לעצמי כדור בראש" שאל האיש בתקווה.

ש י ש ו ן ש ם ח ו ב ש ם ה ת ה ת ו ר ה

לקבלת
התורה

מקבלת
התורה

פרטים יבואו אי"ה

שערים המצויינים בהלכה

נערך ע"י הר"ג ר' נתן גוטליב מו"צ בהעדה החרדית ומרבני קהילתנו הק'

שו"ת שנשאלו השבוע למערכת

« תשובה: הטבל כמו שאסור באכילה אסור גם ליהנות ממנו, הנאה של כליז, דהיינו שהשמן נשרף בשעת הנאתו, ולכן הרוצה להדליק נר בשמן טבל חייב לתרום ולעשר.

אבל לענין הדלקת נר חנוכה כיון שאין מדליק הנר רק למצוה ואסור ליהנות ממנו יש צד לומר שאין חייב לתרום ולעשר.

ולמעשה כבר האריך בענין זה בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' מו), וכתב שלכתחל' יש לזוהר שלא להדליק נר חנוכה משמן טבל ע"ש, ועכ"פ לענין ברכה אין לברך מספק^(א).

קביעת המזוזה בתוך שליש העליון:

■ שאלה: מקום קביעת המזוזה הוא בתחלת שליש העליון של הפתח, ויש הרבה שקובעין המזוזה בתוך שליש העליון, האם מותר לעשות כן.

« תשובה: ביו"ד סי' רפ"ט (סעיף ב) שיש לקבוע בתחלת שליש העליון, אבל הש"ך (בנקה"כ) כתב שמקור דברי המחבר הן דברי הרמב"ם (הל' מזוזה פ"ו ה"ב), והביא הש"ך שרוב ראשונים חולקים על הרמב"ם, ולדבריהם אפשר לקבוע בתוך שליש העליון, והעיקר שלא יהא בשליש אמצעי, וכתב שכן מנהג העולם לקבוע בתוך שליש העליון.

וכ"כ החיד"א בברכי יוסף (סי' רפ"ט סק"ג) וז"ל: מנהג העולם להניח בגובה השער, וכבר הרב נקודות הכסף האריך להוכיח שכן דעת רוב הפוסקים עכ"ל.

אך הביא שם שעל פי הארז"ל יש לקבוע דוקא בתחלת שליש העליון, והטעם על פי סוד. ובכל אופן יש לזוהר שאם קובע המזוזה בתוך שליש העליון, שלא יגביה תוך טפח הסמוך למשקוף.

לעשן בתענית ציבור:

■ שאלה: האם יש איסור לעשן בתענית ציבור. « תשובה: במשנ"ב סי' תקנה (סק"ח) הביא משיירי כנה"ג (סי' תקסו, הגב"י אות ג) שיש לאסור העישון בתענית ציבור.

אבל כשמעיינים בדברי שיירי כנה"ג רואין שכתב שהיה רוצה לאסור העישון בתענית ציבור, אבל אין בידו כח לאסרו רק בט' באב.

וכן החיד"א בברכי יוסף (סי' תקס"ו סק"א) הביא בשם האחרונים להקל. ולכתחל' טוב שלא לעשן כלל שמזיק לבריאות, וכל שכן ביום התענית.

הברכה על חלה קוגלי:

■ שאלה: איזה ברכה יש לברך על "חלה קוגל", ואופן עשייתן: לוקחים חלה או חתיכות חלה ושורים במים עד שנתרכך, ואח"כ מערבין בו ביצים ושמן ואופין אותו בתנור.

« תשובה: כיון שנתרכך החלה ולא נשאר כזית חלה שאינו מפורר, מברכים עליו בורא מיני מזונות^(א).

ה. ויש בענין זה עוד ספק שאף באופן שנגמר מלאכתו על דעת להדליק ממנו נר חנוכה, יש לומר כיון שיש משתמשין בו לאכילה או להנאה חייב בתרומת ומעשרות.

ו. והטעם שפוררים שאין בהם כזית, וגם שנתנה צורת הפת, אין מברכין

כהן שיש לו מטבעות חמשת שקלים שמוכר לאבי הבן במחיר זול:

■ שאלה: יש כהנים שיש להם מטבעות חמשת שקלים, ומוכרים המטבעות לאבי הבן שצריך לפדות את בנו במחיר זול, האם יש איזה חשש על זה.

« תשובה: אסור להכהן להיות רגיל להחזיר המטבעות לאבי הבן, שאסור לכהן לגרום שיבואו לפדות אצלו^(א).

ומפני דין זה כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' קג) שאין להכהן למכור המטבעות בזול לאבי הבן, שגורם שיבואו לפדות אצלו.

אבל בשו"ת דובב מישורים (ח"ד סי' קמו) כתב שאם אבי הבן הוא בגדר עני מותר למכור לו המטבעות בזול^(ב).

ובאופן שהכהן מוכר להישראל על דעת לפדות אצלו דוקא ולא אצל אחר לכאורה יש חשש על חלות המכירה, כיון שאין הישראל יכול לעשות במטבעות מה שירצה.

אבל בשו"ת שבט הלוי שם משמע שיש להקל בזה, כיון שמוכר לו כדי שיוכל לקיים המצוה חשיב כאילו עבר לרשות הישראל אבי הבן.

חלה צורת מנורה של שבעה קנים:

■ שאלה: לכבוד שבת חנוכה אפו אצלי בבית חלה המצויר שבעה קנים של מנורה, האם יש בזה חשש מפני האיסור לעשות מנורה של שבעה קנים.

« תשובה: לא אסרו לעשות מנורה של שבעה קנים רק ממתכות, אבל מעץ זכוכית וכדו' מותר^(א). ויש לעיין האם מותר לעשות מנורה של שבעה קנים ממתכות כשעושה זאת רק לנוי וקישוט בעלמא ולא להדליק עליו^(ב).

ובאופן שאין ראוי להדליק עליו, בודאי מותר.

ובשו"ת חלקת יעקב (חיו"ד סי' נד) כתב להקל לענין מנורה הרבוקה לכותל, כיון שהוא מחובר לא אסור, אבל אפשר שגם זאת לא התירו רק כשעושה זאת לקישוט.

התורם ומעשר שמן טבל לנר חנוכה:

■ שאלה: קניתי שמן טבל לצורך הדלקת נר חנוכה, ואני צריך לתרום ולעשר השמן, ורצייתי לדעת האם צריך לברך על התרומות ומעשרות.

א. כמבואר ביו"ד סי' שיה (סעיף ח).
ב. על פי המבואר שם שמוותר להכהן להחזיר המטבעות לישראל עני. והנה בשו"ת דובב מישורים מצדד שם להקל בכל אופן למכור המטבעות בזול אף כשאנו בגדר עני, כיון שאין הישראל חייב לפדות אצל הכהן, ויכול גם לפדות אצל כהן אחר.
אך יש לומר הטעם שבשו"ת שבט הלוי חשש להחמיר, שיש לומר שאף שעל פי הדין יכול לפדות אצל כהן אחר, מכל מקום כיון שברוך כלל לא יעשה הישראל כן, חשיב כמסיע לפדות אצלו, וכל שכן כשהתנה מפורש שנתון לו על דעת לפדות אצלו דוקא.
ג. כמבואר בש"ך סי' קמא (סקל"ה).
ד. ובשו"ת חלקת יעקב (חיו"ד סי' נד) משמע להקל בזה.

"מה אתך?, אתה יודע כמה זה יכאב לך?" תמה הרבי, "תנסה קודם לנעוץ מחט באצבעך וראה נא אם יכול אתה לשאת את הכאב... אתה לא תוכל לסבול את הכאבים, ותתחרט על כך מאד..."

"ואלא מה מציע לי הרבי" - שאל האיש.

"סע הביתה ושוב לעסוק במסחר כפי שהיית רגיל עד כה, השי"ת יצליח את דרכך וכך תוכל לחזור למעמדך הקודם ולפרוע את חובותיך בנקל עד הפרוטה האחרונה ותחיה חיים מאושרים עם בני ביתך", ברכו הרבי בלב שלם.

האיש פרץ בצחוק כאוב, "חיים מאושרים, לועג לרש".

אולם הרבי, הענותו כהלל, לא התרגו על עוות המצח של אדם השבור שנואש מחייו, וייעץ לו בשלווה לחזור שוב לעולם המסחר.

"והרי אין לי אפילו פרוטה לפרוטה להתחיל בכך?" תמה האיש.

ניגש הרבי אל התיבה שבשולחנו והוציא משם ערמת שטרות, "הא לך חמשת אלפים רייניש, וסע לטוקאיי, שם תראה בית פלוני ברחוב פלוני העומד למכירה, קנה אותו וה' יצליח דרכך.

האיש יצא מחדר הרבי נרעש כולו, ותקווה חדשה זורחת בלבו, לפני חצי שעה רק רצה לדעת באיזו מיתה כדאי לו להסתלק מן העולם, וכעת שוב נפתח לו פתח תקווה.

נסע לטוקאיי עוד באותו היום, הלך לפי הדרך שמסר לו הרבי, והנה, ליד הבנין עומד הבעלים, ערל גבוה ומצפה לקונים. כשראה את האיש מגיע, אורו עיניו, והוא החל לפתוח לקנות מייד את הבנין, "מחירו הוא חמישים אלף רייניש, אך דמי הקדימה שלך בסך 5000 מספיקים לי בהחלט, בעוד שבוע תפרע לי את כל החוב, הבה נתחום על שטר תיכף ומיד" אמר בהחלטה.

הם חתמו על השטר בלי שהיית.

מטוקאיי חזר האיש ישר לקרעסטרי, "קניתי את הבית" בישר לרבי בשמחה והראה לו את השטר, "אך מתיכין אקח לפרוע את כל חובי הענק בעוד לא אפרע את כל החוב, באם לא אפרע אז גם דמי הקדימה ששילמתי ילכו לאיבוד".

"אל תיבהל" עודד אותו הרבי,

"אתה עוד תראה ישועות גדולות בעיני בשר".

אבל האיש שלא גדל על ברכי אמונת חכמים, לא ידע מרגוע בנפשו, הוא היה חסר מנוחה ונסע לטוקאיי לראות מה קורה עם הבית שקנה,

עמד בפנית הרחוב והסתכל בצער על הבנין, מה יהיה? נאנח בשתיקה לעצמו.

מקצה הרחוב התקרב אליו גוי לבוש בגדים מצוחצחים,

חבורות נבחני הש"ס
מחזור שיש עשרה - חבורת נבחני הש"ס - חבורת נבחני הש"ס - חבורת נבחני הש"ס - חבורת נבחני הש"ס
מחזור שיש עשרה - חבורת נבחני הש"ס - חבורת נבחני הש"ס - חבורת נבחני הש"ס - חבורת נבחני הש"ס
מחזור שיש עשרה - חבורת נבחני הש"ס - חבורת נבחני הש"ס - חבורת נבחני הש"ס - חבורת נבחני הש"ס

20 שנות רצופות של נבחני הש"ס
ו' טבת תשפ"ד - ו' טבת תשפ"ד

ו' טבת תשפ"ד - בידך ההודמנות לציין: ביום הזה: גם אני התחלתי להיבחן!!

ואם לא עירב ביצים ושמן רק גיבול במים וחזר ואפאו מברך עליו המוציא.¹
ויש לציין שאף באופן שמברך עליו מזונות, זיהר שלא יאכל הרבה כשיעור קביעות סעודה, שכיון שלא נתבשל דינו כדיון פת כסנין, ואם קבע עליו סעודתו מברך עליו המוציא.

גדר דעת בעל הבית לענין ברכה | וכמה שאלות בענין זה:

■ שאלה: כשאני אוכל סעודת צהרים [שאני סעודת פת], ובאמצע הסעודה אני מבקש מאשתי להביא איזה מאכל שלא היה דעתה תחלה להביא על השלחן, האם צריך לברך עליו, או דילמא אין צריך מפני דין "דעת בעל הבית".
« תשובה: נקדים קודם הכללים בקצרה.
א. המברך על מאכל ואחר הברכה החליט להוסיף מאכל שלא היה על השלחן בשעת הברכה,² וגם לא היה דעתו עליו, וגם אינו מין מאכל הראשונה מברך עליו.³

ב. כשאוכל על שלחן בעל הבית אין צריך לברך על כל המאכלים שהובא על השלחן, שדעתו בשעת הברכה על כל מה שיניח בעל הבית על השלחן.⁴
ג. דינו כשאוכל בביתו ואשתו עורכת הסעודה, דינו כשאוכל אצל בעל הבית.

ולענין השאלה כשביקש מאשתו להביא איזה מאכל להביא על השלחן היה צד לומר שיש לברך, אבל החיי אדם (כ"ל ס' דין ה) כתב שאין צריך לברך.⁵ ויש עוד ספק בענין זה מה הדין באשתו נמלך באמצע הסעודה להביא איזה מאכל שלא היה דעתה תחלה, ומסתבר שעל פי דעת החיי אדם אין צריך לברך. אבל אשתו צריכה לברך כיון שאין לה היתר דעת בעל הבית.
וכן יש להוסיף שאם אחד הגיע לביתו ובירך על איזה מאכל עראי ולא דרך סעודה, ואשתו הניחה על השלחן מאכל נוסף, לא שייך ההיתר של דעת בעל הבית, כיון שלא בירך תחלה על דעת אשתו עורכת הסעודה.

הפסק באמצע ברכה קצרה כדי לגמור הברכה:

■ שאלה: רציתי לברך לפי הדין שאסור לכתחלה להפסיק באמצע הברכה בשתייה כדי שיעור לגמור הברכה, האם נוהג דין זה גם בברכה קצרה כגון ברכת שהכל בפה"ע בפה"א וכו'.

« תשובה: נכון שיש לזוהר לכתחלה שלא להפסיק בשתיקה כדי לגמור כל הברכה,⁶ ובברכה קצרה יוצא ההפסק לכמה רגעים בלבד.

עוד יש לציין שאם הפסיק באמצע הברכה מחמת אונס כגון שהיה צריך לילך לצרכיו אין חזר לברך מלבד בברכת קריאת שמע שאם

עליו המוציא.

ז. כמבואר במשנ"ב סי' קסח (סק"ט).

ח. ואם בירך על מאכל שאין חשוב, והיה על השלחן גם מאכל חשוב, אין מועיל מה שהיה מונח לפניו וצריך לברך עליו כמבואר בסי' ריא (סעיף ה).

ט. סי' רז (סעיף ה), ודוק בשדה מין אחר לגמרי, אבל כשאני מין אחר ממש כתב במשנ"ב (סק"ב) שאם לא גמר לאכול מאכל הראשון אין צריך לברך על השני.

י. סי' קעט (סעיף ה).

יא. ו'ל: אם לא היה ברעת בעל הבית ליתן להם יותר, רק לבקשת האורחים נתן להם עוד, נראה לי דאין צריכין לחזור ולברך עב"ל, והענין גם להלכה כבן איש חי (פ' בילק אות ט).

אבל כל זה שאשתו מניח המאכל, אבל כשהוא עצמו הוסיף לו איזה מאכל מסתבר שיש לברך.

יב. כמבואר במשנ"ב סי' סה (סק"ד) שלכתחלה אסור להפסיק באמצע הברכה כדי לגמור כולו, אף כשאין ההפסק מחמת אונס.

הפסיק כשיעור לומר כל הברכות מתחיל מתחלת הברכה שפסק באמצע, וכן בברכת המזון שחזר לראש.⁷

ובפרט אחד חמיר בהמ"ז מברכת קר"ש, שלענין ברהמ"ז חזר אף כשהפסיק בין ברכה לברכה שחשיבה כולן כברכה אחת, משא"כ בברכות קר"ש אין חזר כשהפסיק בין ברכה לברכה.⁸

טלטול קומקום המחובר לגוף | חימום:

■ שאלה: לברר בענין קומקום נשלף, ובשבת מתחבר הקומקום להבסיס שיש בו גוף חימום לשמירת חום, האם מותר לשימוש בשבת כיון שמטלטל גם הבסיס.

« תשובה: לכאורה יש להתיר הטלטול כדיון בסיס לאיסור ולהיתר שהרי נמצא בתוך הקומקום מים, והעיקר הוא המים, שהבסיס משמש המים לשמור עליהם שלא יצטננו.

אך יש שטענו שכיון שגוף החימום מחובר בתוך הבסיס גרוע יותר מהיתר שנמצא עליו מוקצה ואינו מוקצה.

וכבר נתעורר על שאלה זו בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' קלה) ודעתו נוטה להתיר, כיון שהעיקר הוא המים הרווחים.

טעה בחזרת הש"ץ והתחיל הברכה על הלל:

■ שאלה: בחנוכה שחרית רציתי להתחיל חזרת הש"ץ וטעיתי והתחלתי לברך על קריאת ההלל, ונזכרתי לאחר אמירת "מלך העולם", ומיד אמרתי "ואלקי אבותינו" ונתעוררתי בספק כיון שלא אמרתי ה' שפתי תפתח.

« תשובה: הביה"ל סי' קיא (סעיף ב, ד"ה חזון) מסתפק האם אמירת הפסוק מעכב, ולהלכה הכריע שאין אמירת הפסוק מעכב.

שמן של פתילות שנמצא זבוב | שרוי בתוך השמן:

■ שאלה: בבית הכינו נרות להדליק לכבוד שבת, ונמצא זבוב שרוי בתוך השמן של הפתילות, האם יש איזה חשש להדליקו לכבוד שבת.

« תשובה: בסי' קנד (סעיף יב) שאם נמצא עכבר בשמן אסור להדליק ממנו נר בהיכ"נ, ובמשנ"ב (סק"ז) שהוא הדין שאר נר של מצוה כגון נר שבת או נר חנוכה.

ויש מחמירין אפילו כשיש ס' נגד העכבר כשעדיין מאוס עליו.⁹

ואם כן בזה יש לשער שאם לא היה אוכל השמן כשנמצא זבוב שרוי בתוכו מפני המיאוס אין יכול להדליקו.¹⁰

יג. כ"ב הביה"ל סי' סה (ד"ה חזון).

יד. כ"ב הביה"ל שם (ד"ה קוראה).

טו. כמבואר במשנ"ב (סק"ט).

טז. ויש לעיין במהמוליק אין מאוס עליו, אבל לבני ביתו מאוס, האם תלוי הדבר לפי המוליק, או דילמא כיון שמוליק להוציא בני ביתו אין יכול להדליק כשנמאס עליהם, ומסתבר יותר שתלוי לפי המוליק.

"אותך אני מחפש" אמר הגוי, "רציתי לקנות את הבנין ובעל הבית אמר לי שאתה קדמת לי וקנית אותו, הנכון?".

"בנכון היום" הבטיח האיש נאמנה.

התקרב אליו הגוי ולחש לו כממתק סוד, "לי יש סיבה טובה לקנות דוקא את הבנין הזה, שמא תוותר עליו?".

"בשום אופן".

"גם תמורת אלף רייניש שאתן לך?" שאל הגוי בדרכי פיתוי אשר לפניו.

"שלושת אלפים".

הגוי שלף את ארנקו, "קח אלפיים, חוץ מחמשת האלפים ששילמת קדימה, וביחד הם שבעת אלפים רייניש, ותוותר על זכותך בבנין".

האיש לא האמין למשמע אונזו, הרי לך עסקי רוח - לופט געשעפטן", הבנין לא שלו, הוא לא השקיע בו אפילו מטבע שחוקה אחת וכבר הוא עומד להרוויח אלפיים רייניש תמורת לא כלום, כמעט הושיט את ידו ליטול את הכסף, אך פתאום התעוררו חושו המסחרי המפותח.

"עוד חזון למועד" דחה האיש את ידו המושטת של הגוי, "נדבר על כך מחר - או לאחר יומיים".

וכיון שראה סימן ברכה בעסקיו החליט לא לעזוב את טוקאיי ונשאר עם עוד יום אחד. למחרת הגיע אליו נכרי אחד, "שמי הוא איגאנץ להמן, אני מקווה שלא תתמת אתמול הסכם עם איש המתחרה שלי - איזידור טורדוש".

"טרם חתמתי עם אף אחד" - עלה חיוך דק על שפתיו של האיש, "מדוע חשוב לך הדבר?".

הגוי בישר לו, "כי הרגע הרווחת הרבה כסף, אמור לי כמה הוא רצה לתת לך?".

"אלפיים" אמר האיש את האמת.

"ובכן, הרגע הרווחת שלושת אלפים רייניש, כי אני אתן לך חמשת אלפים" - הבטיח הגוי, ובו במקום הוציא מכיסו שטר מכר, "אם תחתום לי שטר ויתור על הבנין תקבל ממני עשרת אלפים רייניש במזומן".

"כמדומני שלטוב מזה אין לקוות" חשב האיש והסכים לחתום על השטר.

נסע משם בלב מלא שמחה בחזרה לקרעסטרי, ובא אל הרבי בצהלה והכריז "הרווחתי חמשת אלפים רייניש מכלום, הא לכם רבי קדוש את חמשת האלפים שהלוויתם לי".

אבל הרבי לא רצה לקחת את הכסף בשום פנים ואופן, "מדוע אתה ממחר במסחרך?, ואתה גומר עסקים במהירות!?, כעת שמע בקולי וסע לדעברעצין, שם ישנו בית אחוזה גדולה העומדת להשכרה לחמש שנים תמורת עשרת אלפים רייניש, לך ושכור את הבנין".

נסע האיש לדעברעצין ושכר את הבנין, לא עבר שבוע ופתאום היו הרבה קופצים על הבנין שעמד נטוש ועווב במשך שנים, וכולם חזרו אחר שוכר הבנין, היהודי... בסופו של דבר הרוויח שוב ממסחרים שהורים סכום נכבד של 10,000 רייניש.

וזאת היתה רק ההתחלה...

מדעברעצין שלחו הרבי לנירעדיהאז, שם קנה בית אחוזה ענק כשבאמתחתו עשרת אלפים רייניש דמי קדימה ואמונת חכמים בוערת, ולא ייפלא כי אחרי שלושה חדשים מכר את האחוזה ברווח של שלושים אלף, ובכסף הזה קנה ארמון מלכים ממש, וכך הלאה והלאה...

"ואת ההמשך ראייתם ברכבת" הפטיר רבי ישעיה'לה, "האיש פרע את כל חובותיו עד לרייניש האחרון וכיום הוא חזר למעמדו ביתר שאת, הוא גביר גדול, עשיר מופלג ממש".

"ובעתה, הלא תבינו מדוע אמר לי בהתרגשות, כי כל כספו וזהבו, ממונו ורכושו שלי הם, אך אנחנו יודעים בידיעה ברורה, כי היו הכסף ולי זההב אמר השם"...

ברכת מזל טוב

לידידנו הנכבד והנעלה הסופר הוותיק בנם של קדושים הר"ה ר' יאיר וויינשטאק שליט"א ערך הספורים בגיליונו הנכבד לרגל שמחתו באירוסיו בנו הצעיר החשוב למז"ט יח"ר שהיוויר יעלה יפה לתפארת המשפחה הנכבדה בכרבת: המערכת

שאלות למזור הש"ת ניתן לשלוח בכל מכתבי ההלכה בעריכת קול התורה: מס' 700-722-02 אח"כ כמו"כ ניתן להקשר לתעודת הגאון המו"צ שליט"א: 05331-21-571 או בזמן הקבלת קהל' בביהמ"ד היכל העש"ט ב'חזר תורתנו' רח' שפורחו 2 משעה 12:00 עד 2:00 בצהריים

היות שמוזן מאלו שאי אפשר לענות על כל השאלות המגיעות בנוסחת הידיעה הקצרה של הגיליון. על כן אם אין רואים את התשובה בגיליון, אפשר לכתוב לגיליון הבא, ואם גם לא פורסמה תשובה, ניתן לנסות לשלוח על הגאון המו"צ שליט"א.

משיב כהלכה

הגדלת קרן הגמ"ח רק להגבאי עבור טירחתו.

ברכות הנהנין

הרה"ג ר' מנחם מענדל גומליב שליט"א
במספר טלפון: 05271-93503

| בירך על רימונים על המחיה:

שאלה: אכלתי הרבה רימון וברכתי בטעות מעין שלוש בנוסח על המחיה וכו' בתחילת הברכה ובסיומה, מה עלי לעשות?

תשובה: לא יצא בברכה זו, ויש לחזור ולברך מעין שלוש בנוסח על העץ וכו'.

אמנם אם היה נזכר תוך הברכה, סגי שיחתום סמוך לחתימה 'זונדה לך על העץ ועל פרי העץ' ובחתימת הברכה 'על העץ ועל הפירות'. ואם תפס עצמה רק בחתימה וסיים על העץ ועל הפירות גם כן סגי בדיעבד.

נימוק: בשו"ע מבואר דברכת המזון אינה פוטר מעין שלוש על פירות מזו מינים, נחץ מתמרים או מוזנות דיש בהם כח המשביע, וה"ה דברכת על המחיה אינה פוטרת למינים אחרים. וכל זה בעשה כל הברכה בנוסח על המחיה, אבל תפס עצמו באמצע שהתחיל שלא כדיון, יראה לסיים סמוך לחתימה כדיון וגם לחתום כדיון.

ובדיעבד בתיקן רק בחתימה אפילו רק בתוך כדי דיבור מהחתימה, יצא מדין ספק ברכות להקל.

| ברכת הזן על ירקות וגבינה:

שאלה: אכלתי ביצה עם גבינה וירקות שלא בתוך הסעודה, אמנם כיון שזה היה במקום סעודת הבוקר, מתוך ההרגל שכחתי ונטלתי מים אחרונים והתחלתי לברך ברכת המזון, וכשגמרתי ברכת 'הזן את הכל' תפסתי את עצמי שלא אכלתי פת ואני צריך לברך רק בורא נפשות, האם בדיעבד ברכת 'הזן את הכל' פוטרת בורא נפשות.

תשובה: אינו יוצא וצריך לברך בורא נפשות.

נימוק: מבואר בשו"ע דברכת המזון אינה

ג. הגם דבסי' קס"ט סגי לענין מלוא מעות של גוי רבית צריך שיהא דוקא מפורסם לרבים ולא מועיל להודיע ללוא ולעדים כמבואר שם בש"ך ס"ק ע"א, אמנם בנידוד יש לדמותו להא דמבואר בש"ך סקע"ב דאם ידוע שאומנתו בכך סגי.

ד. סי' ר"ח סעי' י"ז ובמשנ"ב ס"ק ע"ז.

ה. מסקנת האחרונים דלא כשולחן ערוך שם וכדבהיא המשנ"ב ס"ק ע"ה דברי גדולי הפוסקים בזה.

ו. ע"י בה"ט ס"ק כ"ג (בשם כמה פוסקים) דמשווה דין על המחיה לברכת המזון, ועיין גם סי' ר"ח סעי' י"ג דברכת על המחיה אינה פוטרת גבינה או בשר שמחויב בבורא נפשות.

ז. כמבואר סי' נ"ט סעי' ב' דמעכב שיזכיר עיקר הברכה נכגון בנידוד דידן על פירות העץ בתוך הברכה וסיום הברכה, ואין צריך לחזור לראש הברכה כמבואר סי' קפ"ג משנ"ב ס"ק כ"ה ובס"ק כ"ו ובשעה"צ שם.

ח. ע"י סי' נ"ט בה"ה בשם הרשב"א והגר"א דהעיקר תלוי בחתימה לבד, וכיוצא בו מבואר במשנה ברורה סי' ר"ח ס"ק ס"ד.

ט. כמבואר סי' ר"ט סעי' ב'.

י. ע"י סי' ר"ח סעי' י"ז, וסעי' י"ג בטור ושר"ע ונ"כ (בענין המשא

הוא אחראי עליהם על כל המאורעות דהיינו שהקין כולה הינו תחת אחריותו להשיבו לבעליו בשלימותה.

אבל אם הכסף הם של אחרים והוא אחראי רק על ניהול ההלוואות וגביית החובות ולא קיבל אחריות על קיום הקרן או מותר לו ליקח רבית מן הלויים, מכיון שאין הוא רק שליחו של המלוה ואין זה רבית הבאה מהלוה להמלוה.

לכן בנידוד יש לברר על מי מוטל אחריות קיום הקרן, ובאופן שהגבאי אינו אחראי רק על ניהול הגמ"ח מותר לו ליקח רבית כאמור, אבל יש לפרסם הדבר מפני מראית העין ולהודיע שאין הרבית למטרת

א. על פי בעל התרומות (שער מו' ח"ו סי' מ"ב), הובא בסי' קס"ט ט"ז ס"ק לא וש"ך ס"ק סח.

ב. סי' ק"ס סעי' ט"ז, וה"ה בגובר הממונה להלוות המעות גם כן מותר כמבואר בשו"ת מהרי"ט חלק י"ד סי' מ"ה, ועיין משנה למלך פרק ד' מערכת מלוא שמפקק על ראייתו אבל משמע לדיוא אינו חולק על זה עיי"ש.

ריבית ועיסקה

הרה"ג ר' מרדכי מנחם סימון שליט"א

בצהריים: 05567-96330 | בלילה: 05484-80936

| מנהל גמ"ח הדורש רבית עבור טירחתו:

שאלה: גמ"ח שהוקם מכסף פרטי להלוואות בינוניות [אלפיים ש"ח למשך ב' חדשים] ולא יותר, ומתנהל בנאמנות ע"י גבאי הממונה מטעם בעל המזון, והגבאי יש לו רשות להוסיף על סכום הקבוע או להגדיל תקופת ההלוואה אבל דורש לזה תשלום מסוים עבור טירחתו, האם מותר או לא?

תשובה: כל מי שיש לו כסף ומלוה אותו לאחרים אסור לו לקבל בחזרה יותר מאשר נתן, ואין חילוק אם הכסף הם שלו או אם הכסף הם של אחרים אם

ועד מפעל התורה

תורתך שעשועי

ועד מפעל התורה "תורתך שעשועי" (ע"ד) 580585586 פניה"ק ירושלים תובכ"א

ע"ש"ק מוקן תשפ"ד כס"ד

סב חיים

השבוע ביזמא דהילולא' - ז"ך כסלו למדנו ב'עמוד היום' כמכילתין מסכת קידושין (ל' ע"ב): **ת"ר ושמתם סב תם נמשלה תורה כסב חיים, וכו'.**

ובזה אנו חוזרים ליזמא דהילולא' לפני כ"ב שנים, בו דיבר רבינו שליט"א דברים נפלאים ע"ז המאמר, ואנו מצינים הדברים ככתבו וכלשונו, כפי שהתפרסם אז:

ז"ך כסלו תשס"ב

תוכן דא"ח מופ"ק כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א - ביום ההילולא קדישא דרבינו הקדוש זיע"א - ז"ך כסלו תשס"ב - ועל מאמר הו"ל, למייכונים בה, העוסקים בה לשמה, ופרש"י הלומד בכל כוחו):

...דער פשוטער "לשמה" האט רש"י אונז געגעבן א עצת - כל העוסק בכל כוחו - רש"י האט אונז מטיב געווען "בזמנינו" ווי אזוי צוצוקומען צו דעם 'סמא דחיי'.

אז א יוד רייסט זיך אוועק זיינע כוחות - צו קביעות עתים לתורה, צו לערנען דעם "עמוד היום", הייסט דאס א בחינה פון "לשמה", פון סמא דחיי.

"בכל כוחו - אז ער דערמאנט זיך אז ער האט עם נאך נישט דורכגעלערנט וועט ער זיך נישט גיין לייגן, און אפילו ווען ער האט זיך שוין געלייגט וועט ער זיין מסוגל צוריק זיך אוועקרייסן פון בעט".

בזמנינו קען מען קלאר זאגן אז עם מיינט "בכל כוחו".

- הייסט דאס קלאר א בחינה פון "לשמה", ע"כ.

פוטרת ברכת מעין שלוש וכש"כ לבורא נפשות (חזון מתמרים ומיני מזונות), וכן נראה מדברי הפוסקים בכמה מקומות^(ט).

ואף שמדברי הט"ז (סי' ר"ח ס"ק ט"ז) היה נראה לכאורה דרק על המחיה אינה פוטרת לבשר ודגים אבל ברכת המזון פוטרת בדיעבד, לא הובא דבריו בשום פוסק אחריו, וגם דבריו יש לפרש דקאי רק על גידולי קרקע אם זיינו כגון תמרים או מזונות דמיירי שם בשו"ע ולאפוקי בשר או דגים וכיו"ב דאינם נפטרים לא ע"י ברכת על המחיה ולא על ידי ברכת המזון (כשכאלו שלא בתוך הסעודה). ודו"ק היטב בדבריו.

יצאת עראי תוך אכילת קבע:

שאלה: אכלתי בבית ארוחת צהרים מדברים שאין טעונים ברכה אחרונה במקומה [לדוגמה בשר דגים תפוחי - ארמה ושאר ירקות] ובאמצע קיבלתי טלפון שאחד מחכה לי למטה ברחוב למסור לי איזה חפץ וקפצתי לקחתו, וחזרתי לבית לאכול, האם אני צריך לחזור ולברך או לא.

תשובה: אם אכלת לבד בלא שאר בני בית, צריך אתה לחזור ולברך מחדש 'שהכל' על הבשר ודגים ו'האדמה' על הירקות.

אבל אם אכלת עם עוד אחד מבני הבית וכשחזרת עדיין הם באמצע אכילה [קודם ברכה אחרונה] אינך צריך לחזור ולברך.

נימוק: נקטינן להלכה דדברים שברכתם האחרונה בורא נפשות^(י) אם משנה מקומה באמצע אכילה אפילו **יצאת עראי**^(יא) צריך לחזור ולברך לפניה, אפילו אם כשיצא היה דעתו לחזור^(יב).

אבל אם אכל עם עוד אחד וכל שכן עם חבירי^(יג), אכילה משותפת^(יד) דהיינו שישבו לשם אכילה יחד - לא במקרה שנזמנו למקום אחד באופן שכל אחד אוכל ארוחתו והולך לו ורק אנב יושב לצד השני ושוחח עמו - אזי אם (ב)כשחזר חבירו עדיין שם ולא יצא בינתיים לרחוב^(טו), (ג)ועדיין לא בירך ברכה אחרונה^(טז), אזי בהתקיים הני ג' תנאים נחשב המשך אכילה ואין צריך לחזור ולברך מחדש.

ואף שהשו"ע^(יז) חידש דתוך אכילת קבע אין מועיל הפסק ארעי לחייב ברכה מחדש, הרי התנה דזה דוקא בדברים שמבואר בשו"ע שמועיל בזה קביעות, ומציין לסי' ר"ג דשם מבואר דרק יין ושתיית משקה - חשוב מועיל בהם קביעות אבל לא בשאר מינים, וכן משמע (בסי' תרל"ט סעי' ב') דאפילו בשר או גבינה וכיוצא בו אין מועיל בהם קביעות, ואם כן אפילו

ומתן הדטור עם אביו הראש^(יח).

יא. עי' סי' קצ"ו סעי' ג' ובמשנ"ב שם ס"ק ט"ז, ובשו"ע^(יט) סי' קע"ד סעי' ו' ובסדר ברכת הנהנין פרק א' סעי' י"ז - י"ח.

יב. סי' קע"ח סעי' ב' ברמ"א, וגדר אין טעון ברכה אחרונה במקומה בשולחן ערוך שם סעי' ג'.

יג. מדוייק מלשון הרמב"ם (פ"ד מהלכות ברכות ה"ג) והובא בשולחן ערוך סי' קע"ח סעי' א' ובמשנ"ב ס"ק ב'.

יד. מבואר מתוך דברי השו"ע והפוסקים סי' קע"ח, ופשוט.

טו. רמ"א סעי' ב' ובמשנ"ב ס"ק א'.

טז. כן מבואר מדברי הגמ' (פסחים ק"א) חברים שהיו יושבים לאכול או לשתות וכו' והעתיקו לשון זה הרמב"ם (שם) והשולחן ערוך (שם) דהמשמעות שהסיבו בישיבה מאוחדת ע"י גם בשר"ת בצל החכמה חלק ו' סי' ע"א וספר שערי הברכה (פרק ט' הערה ז"א).

יז. מסתברא, דהא כל הסיבה שאין חזר ומברך הוא משום הנשארים שגורמים שלא יופסק האכילה או השתייה, אבל אם יצאו גם הם, מיד נתבטל אכילה ראשונה ואי אפשר להמשיכו להמשך האכילה הבא ודו"ק וכן ראיתי כעין זה באחרוני זמננו.

יח. שרת' בצל החכמה (שם) ובשערי הברכה (שם) בשם עוד אחרונים. וכן מסתבר על פי הערה הקודמת.

יט. סי' קע"ח סוף סעי' ח' ובסדר ברכת הנהנין פרק ט' הל' י"ח.

יצאת עראי מהוה הפסק וצריך לחזור ולברך.

אמנם אם אכל סעודת פת וקודם שאכל כזית יצא לרחוב יציאת עראי, או כשקבע עצמו על היין וקודם ששתה רביעית יצא יציאת עראי, [אף שעדיין אינו מחויב בברכה אחרונה (שעריין לא אבל כזית או שתי רביעית) והוא ליה כדברים שאין טעונים ברכה אחרונה במקומה^(כ), ולכן אם שינה מקומו הוה הפסק], מכל מקום כיון שקבע עצמו בפת או יין שמועיל בהם קביעות, אין יציאת עראי עושה הפסק לאכילת קבע.

הפרשת חלה ומזוזה

הרה"ג ר' אפרים גוטליב שליט"א
במספר טלפון: 05276-53708

חיוב מזוזה בחדר המדרגות ובפתח המעלית:

שאלה: נכנסתי לדור בבית חדש ויש בבנין חדר מדרגות, ובכל קומה יש פתח שבין חדר המדרגות לפרוודור, וכן יש המעלית. ורציתי לדעת האם חייבים לקבוע מזוזה בחדר המדרגות וכן בפתח המעלית? ואם חייבים, לאיזה צד קובעים אותה?

תשובה: בית שער פתוח לבית חייב^(א) במזוזה, מקום^(ב) קביעותו בפתח הוא בימין הנכנס^(ג), ואם קבעו בשמאל פסולה חדר המדרגות דינו כבית שער הפתוח לבית, על כן בפתח הנמצא בקומת כניסה חיובו בימין הנכנס לחדר^(ד) המדרגות, ובפתחים הנמצאים בשאר קומות חיובו בימין הנכנס^(ה) לפרוודור, ואם יש ב' כניסות לבנין ב' קומות כמו שמצוי בבנין הנבנה בשיפוע ההר או משמש הפתח לכניסה לחדר המדרגות וכן לכניסה מחדר המדרגות לפרוודור לאלו שדרים בקומת הכניסה כשבאים ממכניסה האחר מכל מקום קובע^(ו) לימין הנכנס לחדר המדרגות^(ז) דעיקר כניסה

כ. מגן אברהם סי' ר"ו סוף ס"ק א' והר"ד במשנ"ב ושוע"ר סי' קע"ח.

כא. בשו"ע י"ד סי' רפ"ו ס"ו, ולרוב ראשונים חייב מדאורייתא. בית שער היינו בית קטן שטושין לפני שער חצר והכל עושין אותו קפנדריא. לשון רש"י יומא י"א: ור"ן סק"ד. ו"ל הרמב"ם פ"ו מה' מזוזה ה"ח אפילו עשרה פתחים זה פתוח לזה וזה פתוח לזה הואיל והפנימי חייב במזוזה כולן חייבים.

כב. סי' רפ"ט ס"ב.

כג. שם.

כד. ואם אין בשטח בחדר המדרגות ד' אמות על ד' אמות מרובעות אע"פ שיש לרבע ד' אמות על ד"א קובע בלא ברכה ואם יכול לברך על פתח אחר ולכוון לפטור זה יעשה כך עיין בסי' רפ"ו סעי' י"ג ובש"ך שם סק"ג, ושם המדרגות אם מתלקט גובה י' טפחים בתוך שטח של ד' אמות נחשב כמחיצה ואינו מצטרף לשיעור ד"א כ"כ בדעת תורה סי' רפ"ו סעי' י"ג [ובחובת הדר לא חילק בזה ומשמע דמצרף צ"ע] ואפילו אין ד"א על ד"א קובע מזוזה בלא ברכה כמו שכתב הפ"ת שם סק"א בשם חמודי דניאל, ואם אין שם דלת ג"כ קובע מזוזה בלא ברכה אע"פ שיש שם ד"א על ד"א כיון דיש מחלוקת בזה, שם סעי' ט"ו ובש"ך סק"ה, שיעור ד"א לשי' ר"ח נאה 1.96 ס"מ לפי חשבון 2 ס"מ לאצבע ועוד תוס' שוחק לשי' חו"א 2.32 ס"מ.

כה. וכאן מודדין ה"א בשטח הפרוודור.

כו. ואפילו אין ד"א בחדר המדרגות דלפי דברי חמודי דניאל חייב גם בפתח מוד"א ואפילו להחולקים נמצא דפטור ואפילו למה שכתב רע"א בגליון על שו"ע סי' רפ"ו דקובע לצד המקום החיוב מ"מ כ"ז כשהמקום החיוב עיקר אבל כאן שניהם שווים.

כז. בשו"ע סי' רפ"ט ס"ג מבואר דהולכין אחר היכר ציר אבל כתב הרבה אחרונים גיה"ק ומק"מ וכן כתב המני"ח ח"א פ"ט בשם שרת' תשובה מאחבה המובא בפ"ת שם דוהו כששוים בכניסה אבל אם עיקר כניסה לצד א' הולכין אחר עיקר כניסה

הוא ליכנס לחדר המדרגות משמש לכל הדירים בבנין בדרך כלל ואם אין רוב כניסה באחד מקומות אלו ונמצא דפתח של חדר המדרגות משמש שיה בשוה קובע לימין הנכנס למקום שהדלת מסתובבת שם.

וכן הדין לענין^(ח) פתח המעלית שפתח הנמצא בקומת כניסה קובע לצד ימין הנכנס להמעלית ושאר קומות קובע לימין הנכנס לפרוודור^(ט) וקובע בלא ברכה (ויש פוטרים^(י)).

כח. בגמ' מנחות דף לז. איתמר לול פתוח מן הבית לעלייה אמר ר"ה אם יש לו פתח א' חייב במזוזה א' ואם יש לו ב' פתחים חייב בב' מזוזה פרש"י לול הפתוח מן הבית לעלייה, זהו דרכן ארובה באמצע עליה ועולין לה מן הבית במעלות ועושין ד' מחיצות סביב המעלות למטה כדי שלא ירד אדם מן עליה לבית כי אם ברשות בעליה ועושין פתח במחיצות וכן עושין בני עליה ד' מחיצות סביב הארובה למעלה ובהן פתח.

ואם יש לו ב' פתחים: א' בבית וא' בעליה כדפירשתי, וכן פסקינן בשו"ע (סי' רפ"ו סעי' יט) וא"כ ה"ה בהמעלית שכל הבנין שהמעלית עולה ויורד בו הוא כמו הלול המעלית הוא הסולם הקבוע שם נמצא בקומת כניסה הוא כדי ליכנס בלול לעלות לקומות אחרים והפתח שבכל קומה הוא כניסה ליכנס מלול לפרוודור, כן בפסק בס' חובת הדר (פ"ה י"ד) וכן בתשובות והנהגות (ח"ב תקמ"ג), אבל המנחת יצחק (ח"ד תשובה צ"ג) כתב דאם המעלית עצמו פטור או גם פתח הקבוע בבנין פטור ואם המעלית חייב או בזה שקובע מזוזה בהמעלית נפטר גם הפתח הקבוע בבנין וחושש לומר דהמעלית חייב וע"כ פסק שיקבע בהמעלית [ומשמע מדבריו שם דאם לחייב הפתח הקבוע בבנין אפילו לצד שהמעלית פטור זהו רק מדין שפתוח חדר שפטר לחדר שמחויב שלדעת רע"א קובעין לימין הנכנס למקום החיוב אע"פ שהפתח עשוי לחדר הפטור וע"כ כתב בדאפו"ן זה לא שייך לחייבו עי"ש אבל צ"ע למה לא יתחייב מצד עצמו שזה פתחו המוליך מן הלול לפרוודור בשאר קומות] בספר מנחת שלמה סי' ק' כתב דיש לפטור כיון שאין כאן מקום ליכנס רק כשרוצין ליכנס מביאין המעלית ליכנס [וצ"ע למה לא הוי קבוע שם סולם] ולמעשה כתב שטוב להחמיר ולקבוע בלא ברכה לצד הפרוודור [וצ"ע דמשמע דגם בקומת הכניסה קובע לצד הפרוודור והלא שם עשוי רק ליכנס למעלית] ובשר"ת בצל החכמה ח"ג פ"ו סי' האריך ומסיק דפטור ונראה מדבריו שפטור כיון דהמעלית אינו קבוע אלא עולה ויורד וא"כ הוי עראי וכתב דאין לחייב כשהוא עראי נמ"מ יש לעיין למה לא יקבע מצד הלול עצמו שהוא בית שער קבוע.

כט. כיון שיש פוטרים וכ"ל וכן פסק בתשובות והנהגות ס"ב תקמו ובמנחת שלמה הנ"ל.

ל. כמבואר בהערה 8.

משיב כהלכה
מסודר של מ"מ מן רבני תלמידי

מרכז תלמידי

לתועלת הרבים מציגים את בזה
נושאי "משיב כהלכה"
ומספרי השלפונים של הרבנים שליט"א

שאלות דיני ממונות הרה"ג ר' אברהם יצחק גוטליב שליט"א טל: 0531-48459 הרה"ג ר' מנחם מענדל גוטליב שליט"א טל: 05484-76940	שאלות דיני ממונות הרה"ג ר' מנחם מענדל גוטליב שליט"א טל: 05484-76940
שאלות דיני ממונות הרה"ג ר' מנחם מענדל גוטליב שליט"א טל: 05484-76940	שאלות דיני ממונות הרה"ג ר' מנחם מענדל גוטליב שליט"א טל: 05484-76940

שאלות
הפרשת-חלה
ודיני מזוזה
הרה"ג ר' אפרים גוטליב שליט"א
טל: 05276-53708

מערכת טלפון מיוחדת
להגיע ישיר לרוב, לפי הנשאים והרביים:
מערכת קול התורה:
3 שולוח / 02-3722-700

האם מותר להניח פסולת בשבת, בתוך 'שקית אשפה' חדשה?

שאלה:

אם נתמלא 'פח האשפה' בשבת, ורוצים לקחת 'שקית חדשה' כדי לזרוק שם הפסולת, האם יש בזה חשש של 'ביטול כלי מהיכנו'?

וכן אלו המודקקים שי'פח האשפה' הוא ריקה מ'פסולת' בשעת כניסת השבת, כדי שלא תיארס בטלטול עומת 'בסיס' למוקצה (כמשנ"ת במאמרים הקודמים), האם בזה שמשליך פסולת ל'פח האשפה' יש חשש של 'ביטול כלי מהיכנו'?

ההלכה:

רבו הסוברים שי'פח אשפה', כיון שמויחד ליתן לתוכו 'פסולת' אין בזה משום 'ביטול כלי מהיכנו', וה"ה שקיות אשפה 'חד פעמי' המיוחדים לאשפה.

ולפי סברא זו, והא אסור להשליך 'פסולת' בשקית שאינו מיוחד לאשפה, כגון 'שקיות נשיאה' (זקני' קאפ"ט), אלא שיש סברא אחרת להתיר בכלים המיוחדים לשימוש חד פעמי, שמשום שאינם עומדים לשימוש חוזר, לא שייך בהם 'ביטול כלי מהיכנו', ולמעשה אפשר לסמוך להקל על סברות אלו.

אבל הרוצה להחמיר, יתן 'דבר היתר' בתוך האשפה קודם שמתחיל ליתן לתוכו פסולת, ואז לא הוי בכלל 'ביטול כלי מהיכנו'.

['דבר היתר' שניתן באשפה ויכול להיות: שקית חד פעמי משומשת, כוסות חד פעמי משומשים, ואפילו דברים הראויים למאכל במהו וכדו', (כמשנ"ת במאמרים הקודמים)].

אמנם לא מצאנו היתר 'לבטל כלי מהיכנו' לצורך פינוי 'גרף של רעי'.

בירור ההלכה:

איסור ביטול כלי מהיכנו:

מבאר בכמה מקומות ב'ש"ע' (בסימן רס"ה סעיף ג', ובסימן רס"ו סעיף ט', ובסימן של"ח סעיף ח', ועוד) שאסור לבטל כלי מהיכנו בשבת, והיינו שאסור לגרום שיפול 'דבר מוקצה' בתוך כלי בשבת, מפני שקודם לכן היה הכלי מותר בטלטול, ואח"כ שנפל 'דבר מוקצה' לתוך הכלי נאסר בטלטול, וחז"ל אסרו לעשות כך בשבת, מכמה טעמים כמו שביארנו הפוסקים.

המשליך 'פסולת' לתוך 'פח אשפה' או 'שקית אשפה' ריק חשיב 'מבטל כלי מהיכנו', שהרי בומן שהיו 'פח אשפה' וה'שקית' ריק, היו מותרות בטלטול וע"י נתינת פסולת לתוכם נאסרו בטלטול.

כלי המיוחד לאותו תשמיש:

ומצינו חידוש בשפת אמת (דף מ"ב ע"ב תר"ה ואם נתהוה) חז"ל 'דבאם הכין הכלי מבעוד יום רק לזה - לקבל השמן, ומותר ליתנו תחת הנר אף בשבת, דלא הוי תו מבטל כלי מהיכנו'.

ולכאורה י"ל הטעם דכיון שהוא מוכן לכך, אין שייך לומר שמבטלו 'מהיכנו'.

ויש שכתבו לדייק כן מדברי הלבוש (סימן רס"ה סעיף ג') שכתב "אסור ליתן בשבת כלי אפילו ריקן - תחת הנר לקבל שמן - שהוא נוטף ממנו, מפני שהוא מבטל כלי מהיכנו, אין סתם כלי עומד לכך", ע"ל, (וכ"כ בסימן רס"ו סעיף ח'), משמע שבכלי העומד להשתמש בו, אין זה 'ביטול כלי מהיכנו'.

פח אשפה ושקית אשפה:

וא"כ 'פח אשפה' או 'שקית אשפה', כיון שהם מיוחדים לתשמישם, אין שייך בהם 'ביטול כלי מהיכנו', ומותר ליתן פסולת ב'פח אשפה' שהיה ריק בשעת כניסת השבת.

וכן נראה דעת רוב גדולי אחרונים, הבאו דבריהם בספר שבות יצחק (פרק ב' אות ח'), ובספר שמירת שבת כהלכתה (פרק כ"ב הערה קט"ז), וכן נקט בספר ארחות שבת (הלך ב' פרק י"ט סעיף שכ"ו).

אוסרו בטלטול:

אולם יש חולקים וסוברים שגם ב'פח אשפה' וכדומה המיוחדים לדברי מוקצה, שייך איסור של 'ביטול כלי מהיכנו', כיון שסוף-כל סוף היה הוא אוסרו בטלטול, שקודם שהניחו בו מוקצה היה מותר בטלטול ואח"כ אסור בטלטול.

כ"כ בספר חוט שני (פרק ע"ד סופו), ובספר הליכות אבן ישראל (סימן נ"ז), וכן בספר מאור השבת (סימן ט"ו הערה כ"ז) הביא מדברי מרן הגאב"ד הגר"ט ווייס זצ"ל דלא הוה ברירא ליה האי היתירא.

שקיות שאינן מיוחדות לאשפה:

אולם סברת המתירים (הג"ל) לא שייך אלא גבי 'פח אשפה' או שקית אשפה' המיוחדת לכך, אבל להניח 'אשפה' בשקית שאינה מיוחדת לכך, כגון ב'שקיות נשיאה' וכדומה, שהדרך להשתמש בהם לשאר דברים, לכאורה היא אסור ליתן בתוכם 'פסולת'.

שקיות חד פעמי:

אכן, כמה אחרונים כתבו, שאצל כלים ושקיות 'חד פעמי' אין שייך 'ביטול כלי מתשמישו', כיון דבלא"ה אין הוא עומד אלא לשימוש פעם אחד, כ"כ בספר הלכות שבת בשבת (פרק כ"ו סעיף י"ג) בשם גדולי הפוסקים, וכ"כ בספר ארחות שבת (פרק י"ט סעיף שכ"ו ובהערה תפ"ד).

אמנם בספר מאור השבת (שם) הביא שיש מחמירים בזה, ולמעשה נראה שיש מקום לסמוך להקל.

ביטול כלי מהיכנו לצורך פינוי 'גרף':

אמנם לאלו המחמירים בזה, יש לראות אם יש להקל ליתן 'פסולת' שהוא בגדר 'גרף של רעי' לתוך 'פח אשפה', שיש מוכיח בדברי הפוסקים אם התירו 'ביטול כלי מהיכנו' כדי לפנות 'גרף של רעי', כמו שהתירו איסור טלטול 'מוקצה' כדי לטלף 'גרף' עצמו.

'מוקצה' חמור מ'ביטול כלי מהיכנו':

הנה מצוינו ב'ש"ע' (סימן של"ח סעיף ד') גיגית שיש בו ענבים שנסדק, והיין הנוטף מהענבים נשפך על הקרקע ונעשה מאיס, מותר ליתן כלי לקבלו, מדין גרף של רעי, אף שהיין מוקצה

(משום מוקצים שבו - ש"ע סימן ש"ב סעיף א').

וכתב ב'ש"ע' שאחרי שהתמלא הכלי לא ירוקן היין ממנו לתוך כלי אחר, מפני שהכלי השני 'מתבטל מהיכנו' מחמת היין המוקצה, אלא שישפוך היין בחזרה לתוך גיגית הענבים.

וכתב המ"א (סי"ד) שעדיף להביא כלי אחר שיוזב היין לתוכו, ויניחנו על גבי הכלי הראשון שכבר התמלא, וזה עדיף מלטלטל הכלי הראשון להוריקו, משום שטלטול 'מוקצה' בידים חמיר מאיסור 'ביטול כלי מהיכנו' (ולפי"ד איירי ה'ש"ע באופן שאינו יכול להביא את הכלי השני למקום הענבים, עיי"ש במ"א).

"מותר לטלטל מוקצה":

אבל הפמ"ג (א"א סי"ד) הקשה על המ"א וח"ל: "וקשה, דיותר טוב שלא לבטל כלי מהיכנו וכו', ממה שמתלטל מוקצה, וצריך עיון". וגם האי"ר (סי"ד) כתב "ונראה לי דאפשר דמותר יותר לטלטל מוקצה בידים". והבה"ל (ד"ה לא ירוקנו) הביא דבריהם, ולמעשה מסיק בזה"ל "ובחידושי רע"א מצדד בהמ"א".

ונמצא שהמ"א מותר 'ביטול כלי מהיכנו' במקום שיש 'גרף של רעי', [אבל לא"ר ופ"מ"ג לא מצינו שהתירו להביא כלי כדי לקבל היין, אלא באופן ששופכו אחר כך, ואין כאן 'ביטול כלי מהיכנו' כלל].

אסור ליתן כלי תחת 'דלף' שאינו ראוי:

אמנם במקום אחר ב'ש"ע' (סימן של"ח סעיף ח') כתב שאסור לתת כלי תחת הדלף שאינו ראוי להריצה, שאין עושין גרף של רעי לכתחילה.

וכתב המ"א (סי"ב) "עיקר הטעם דאין מבטלין כלי מהיכנו". וכוונת המחבר שכתב "שאין עושין גרף של רעי לכתחילה", דכיון דק"ל ד'אין עושין גרף של רעי לכתחילה' א"כ הרי הוא מוכרח להתרצות שיהיה מונח שם בקביעות ומעתה הוי שפיר ביטול כלי מהיכנו (כ"כ בה"ל ד"ה אסור, כביאר דברי המ"א).

'דלף' אינו בגדר גרף של רעי:

ויש לעיין מדוע הנחת כלי תחת ה'דלף' חשובה כעושה 'גרף' לכתחילה, הרי גם אם יפול ה'דלף' יל הקרקע הרי הוא מאיס כמו 'גרף'.

ויש שפירשו דאיירי שה'דלף' הוא במקום שאינו נמצא שם, אלא רוצה להכניס מיטתו שם, כדי שנתייר לו להניח כלי לפנות ה'דלף', לכן אסרו משום עשיית גרף לכתחילה (כ"כ בפרישה סי"ז).

[אבל בדברי ה'ש"ע' דחוק לפרש כן, דהרי באופן שעבר הניח כלי תחת הדלף, מתיר ה'ש"ע' לפנותו, א"כ ע"כ שה'דלף' הוא בחדר שנמצא שם].

ויש שפירשו שאיירי באופן שכאשר הוא על גבי קרקע אינו בגדר 'גרף' שמהפור ונבלע לתוך הקרקע, רק בשנאסף בתוך הכלי אז נעשה ה'דלף' מאוס, לכן הנחת הכלי הוי בגדר עשיית 'גרף' לכתחילה (ספר מנורה הטהורה קני מנורה שם סי"ט).

ונמצא לפי שיטות אלו שבאופן שיש לפנינו 'גרף של רעי' לפני כן, אין חשש להניח כלי תחתיו.

גורם שיוכל לפנות ה'דלף':

אמנם משמעות הפוסקים להלכה, כמ"ש השוע"ר (סימן של"ח סעיף ט') שגם לולא הנחת כלי תחת ה'דלף' הוי ה'דלף' מאיס כמו 'גרף', ואפילו שכבר יש 'גרף' לפנינו, אפי"כ אסור ליתן תחתיו כלי לקבל ה'דלף', כיון שעיי"ז גורם האפשרות שיוכל לפנות ה'גרף', הרי זה חשיב כמו שעושה 'גרף לכתחילה' (והוא חידוש עצום, אלא שהכי מוכח מדברי ה'ש"ע' כן, ביאר בספר תהלה לודו (סימן של"ח ס"ט), וכ"כ בספר ארחות שבת (פרק י"ט הערה תקי"ט).

[וכמהלך זה נראה שסברו הפוסקים (מ"א סימן של"ח ס"ד, מ"ב שם סי"ט) שהקשו דברי ה'ש"ע' מדין ענבים שבו (סימן של"ח) על דין 'דלף' (סימן של"ח), משמע דגם גבי דלף איירי שטרם הנחת הכלי איירי באופן שהוא גרף של רעי].

דעת המגן אברהם:

ולפי"ז נמצא שלא התירו ביטול כלי מהיכנו לצורך סילוק גרף של רעי, ואע"ג שנתבאר לעיל שלדעת המ"א (סימן של"ח שם) איסור 'ביטול כלי מהיכנו' קיל מאיסור טלטול מוקצה, י"ל דכל זה הוא אחרי שיש כבר גרף בכלי לפנינו, שיש בזה היתר של טלטול מוקצה בידים, אז יש להעדיף איסור ביטול כלי מהיכנו שהוא איסור קל. אבל אם עדיין לא התרחש המצב שיש היתר של טלטול מוקצה של גרף, לא התירו איסור ביטול כלי מהיכנו.

א"כ גם לדעת המ"א אין היתר לבטל כלי מהיכנו שילוק גרף של רעי, ואע"פ שמותר להוציא הגרף עצמו אסור להשליכו לתוך פח ריק, אם יש בו איסור של ביטול כלי מהיכנו.

ביטול כלי מהיכנו לפי שעה:

[ועיין בספר תהלה לודו (סימן של"ח ס"ד) שהביא כמה ראיות שהתירו 'ביטול כלי מהיכנו' לצורך פינוי 'גרף', אלא שביאר שם שהתירו רק לגבי ביטול כלי למקצת השבת, ולכן באופן שהפסולת נשארת בתוך האשפה עד מוצאי שבת, ובפרט ב'שקית אשפה' שזורקין האשפה בחוץ עם השקית, שהפסולת נשאר בשקית גם אחר משמליכים אותה לחוץ, א"כ הרי הוא ביטול כלי מהיכנו לכל השבת, שאסור].

שיהא הפח בסיס לאיסור ולהיתר:

אמנם הדרך המרווחת לגבי להשליך פסולת לתוך 'פח אשפה' שהיה ריק בערב שבת, או לתוך שקית אשפה חדשה, שלפני שמשליך שם 'פסולת' ישים בתוך ה'אשפה' איזה דבר היתר, עפ"י אחד האופנים שהובאו לעיל (שקית ניילון חד פעמי, כוסות חד פעמי, ועדיף שהיו משומשים במצב נקי, או שיתן שם פסולת הראוי למאכל במהו), ועיי"ז יהיו הפח והשקית 'בסיס לאיסור ולהיתר', ובוה יסתלק מכל הצוק'ק.

דעת הגרמ"א פריינד זצ"ל:

המורם לנו בזה דמצינו דעת כמה פוסקים שנקטו לדינא, דבברכת המצות שנשפד ממנו הדבר שבייך עליו, לא הפסיד את הברכה, וא"כ מדין ספק בריכות להקל אין לכוין עליו שנית, וכן כתב בספר מרא דשמעתא (דפוס תש"א, אות רפ"ה הערה שכ"ב) שכן היה דעת מרן הגאב"ד רבי משה אריה פריינד זצוק"ל.

וכמוכן, אם אפשר לו לצאת הברכה מאדם אחר שעדיין לא הדליק, כגון מאחד מבני ביתו שמדליק לעצמו, כפי שנהגו המהדרין מן המהדרין, בוודאי שראוי לעשות כן לצאת מידי כל הספקיות.